

DR. GÓSI JÁNOS*

Magyarország konvergencia programja és a világgazdasági válság

SUMMARY

The convergence program of Hungary and the world economic crisis. The international financial and real economy crisis reached Hungary in the autumn of 2008, too. The crisis made the completion of the 2009. yearly state budget difficult very much and the continuation of the convergence program according to its plan, because the balance of the state budget is decaying because of the economical recession.

1. BEVEZETÉS

Az USA-ból kiinduló pénzügyi válság 2008 őszén elérte Magyarországot is. Államsódhöz közeli helyzet alakult ki, amelyet csak a Nemzetközi Valutaalap, az Európai Unió és a Világbank által nyújtott 20 milliárd eurós hitelkerettel sikerült elkerülni. Ez a hitelkeret sem volt képes megakadályozni a forint árfolyamának jelentős gyengülését. Visszaesett a reálgazdaság is, amelynek a 2009-re szóló nemzetközi és hazai mutatói egyre kedvezőtlenebb jövőt vázoltak föl. A kiszámíthatatlan pénz és reálgazdasági folyamatok a 2009. évi állami költségvetési és államháztartási terv készítését is megnehezítették. Már 2009. január közepén világossá vált, hogy a 4 héttel korábbi előrejelzésekhez képest a hazai reálgazdaság nagyobb mértékben – akár 3–5%-kal is – visszaeshet, elsősorban fő gazdasági partnereink Németország egyre rosszabb várható teljesítménye miatt. Gyurcsány Ferenc miniszterelnök ezért 2009 januárjában kezdeményezte a költségvetés kiigazítását.

A tanulmány célja, hogy a 2009 januárja óta formálódó kormányprogram – melyet a miniszterelnök 2009. febr. 16-i beszédében ismertetett –, valamint a Reformszövetség 2009. febr. 24-ig megjelent anyagai és Bokros Lajosnak az Élet és Irodalom 2009. január 23-án megjelent „A reformok kritikus tömege” című cikkének néhány lényeges javaslatát elemezve értékelje a konvergencia program teljesítésének lehetőségeit és következményeit.

A tanulmány gondolatmenete abból az előfeltételezésből indul ki, hogy hazánk a válságkezelés hagyományos költségvetési és monetáris eszközeit – pl. a költségvetési kiadások növelése, a jegybanki alapkamat csökkentése – nem, vagy csak korlátozottan alkalmazhatja. A recesszió idején is fenn kell tartanunk a GDP-arányos államháztartási hiány évi 3% alatti mértékét, mert ez teremti meg azt a nemzetközi közbizalmat, amelynek következtében erősödni fog a forint árfolyama, csökkenthető lesz a jegybanki alapkamat, s ezzel együtt csökkenni fog a jelenleg igen magas – 10%-ot meghaladó, a hazai vállalkozások versenyhátrányát fokozó – piaci reálkamatláb is. A 3%-os GDP arányos államháztartási hiány teljesítése nélkül nem hívhatjuk le a nemzetközi pénzügyi szervezetektől fölvetett 20milliárd eurós hitel további részleteit sem. Ezek a hitelek rendkívül kedvező kamatozásúak, s valószínű, hogy a lejáró hitelek törlesztése céljából 2010 nyarán újabb hiteleket kell fölvennünk a nemzetközi pénzügyi szervezetektől.

A tanulmány szerzője feltételezi, hogy a reálgazdaság visszaesése következtében keletkező újabb fizetési gondok sem rendítik meg a hazai bankrendszert és államháztartást.

* Főiskolai docens – Szegedi Tudományegyetem Mérnöki Kar.

2. AZ ÚJABB MEGSZORÍTÁSOK LEHETSÉGES TARTALMA ÉS KÖVETKEZMÉNYEI

A 2006 őszen indult kormányprogram – amely a 2001 és 2006 közötti felelőtlen állami költségek miatt fellépő államcsőd közeli helyzet kezelésére született – jellegét tekintve a fogyasztási és a vállalkozói szférát terhelő megszorító csomag volt. Elégge egyértelmű, hogy a jelenlegi helyzetben a vállalkozói szféra legálisan működő részét tovább terhelni nem szabad, sőt könnyíteni kell terhein, ezért a GDP arányos állami elvonást a jelenlegi 50% körüli szintről 2–5 éven belül 40–42%-ra kellene mérsékelni, főként a munkát terhelő járulékokat és adókat. Egyidejűleg az államigazgatási kiadásokat is jelentősen csökkenteni. A kormány és a Reformszövetség Programja főként abban tér el egymástól, hogy a Reformszövetség az államigazgatási kiadásokat már 2009–10-ben erősen csökkentené, s a nyugdíjkorhatár emelést már 2010-től elkezdéné, s a vagyoadót már 2010-től bevezetné. A kormány ugyanezeket csak 2016-tól, illetve 2013-tól tervezi.

A lakosság egy főre jutó reáljövedelme saját számításaim szerint 2006 augusztusa és 2007 decembere között kb. 8%-kal csökkent. 2009-ben újabb – a munkanélküliség növekedése, valamint a közsféra nettó nominálbér színvonalának esése miatt – differenciáltabb csökkenés várható. A kormány által tervezett 2009 júliusától bevezetésre kerülő adóátrendezés – a személyi jövedelemadó kulcsának csökkentése és a sávhatárok felemelése, a munkát terhelő járulékok 5 százalékpontos mérséklése és az ezeket ellensúlyozó 3 százalékpontos ÁFA-emelés, egyes különadók eltörlése stb. – tényleg átrendezés, mert egyenlege nulla. A járulékkulcsok erőteljesebb csökkentése, valamint a személyi jövedelemadó sávhatárok emelése rövid és középtávon csak a minimálbér adómentességének (Bokros 2009), valamint a személyi jövedelemadó kedvezmények nagy részének eltörlésével együtt valósítható meg.

Természetesen az sem mindegy, hogy az elvonás milyen eszközökkel történik. A 13. havi nyugdíjnak a Reformszövetség és Bokros Lajos által javasolt azonnali elvétele társadalmilag és politikailag nem járható, pontosabban, nem jól járható út. Kétségtelen, hogy a nyugdíjassza növekvő hiányt mutat, s ennek egyik fő oka a 13. havi nyugdíj. A tervezett járulékcsökkenés – amely az élőmunka terheinek csökkentése révén a legális foglalkoztatást kívánja ösztönözni – rövid- és középtávon tovább rontja a nyugdíj – és az egészségpénztár egyenlegét.

A kormány által eddig megtett lépések – a nyugdíjkorhatárt még el nem ért nyugdíjasoktól a 13. havi nyugdíj megvonása és a 13. havi nyugdíjmaximum bevezetése, amely csak az átlagosnál magasabb nyugdíjak összegét csökkentette – még elfogadhatók. A 13. havi nyugdíj beépítése a jelenlegi nyugdíjasok havi nyugdíjába, valamint a következő években nyugdíjba vonulók esetében teljes eltörlése – a megfelelő korrekciós mechanizmusok esetén – szintén méltányolható. Újra kellene gondolni a korekedvmentes, a korengedményes és a rokkantnyugdíjazás, valamint a csökkent munkaképességűek foglalkoztatásának rendszerét. A nyugdíjkorhatár emelésének Gyurcsány Ferenc által javasolt 2016-os időpontját csak a gazdasági helyzet látványos javulása esetén lehetne fenntartani. Reálisabbnak látszik a Reformszövetség által javasolt 2010-as év, különös tekintettel az 1950-es évek első felében születettek – az úgynevezett „Ratkó-gyerekek” – nagy számára, akik a korhatár 63 évre emelésének 2016-ra való elhalasztása esetén „Ratkó-nyugdíjasként” 2012 és 2015 között ugrásszerűen növelnék meg a nyugdíjasok számát, valamint a teljes népességre és a foglalkoztatottakra vetített arányát; továbbá – a Reformszövetség számításai szerint – évente kb. 130 milliárd forinttal (az éves GDP 0,5%-a) növelnék az államháztartás hiányát. Ésszerű a kormányfőnek az a javaslata is, hogy a nyugdíjemelés eddigi – úgynevezett svájci indexáláson alapuló – rendszerét egy a reálnyugdíjak értéket gazdasági visszaesés esetén is garantáló és csak az évi 2%-ot meghaladó GDP növekedés esetén emelő szisztémával váltsák föl.

3. A STRUKTURÁLIS REFORMOK LEHETSÉGES TARTALMA ÉS HATÁSA

Ma már az sem biztos, hogy a válság átvészeléséhez elegendőek e kormány vagy a Reformszövetség által javasolt változtatások, amelyek zöme már idén életbe lépne. A tartós és gyorsabb fejlődés megalapozásához azonban több kell: az államháztartási, a közigazgatási, az oktatási-képzési, az egészségügyi, a szociális stb. rendszerek hatékony reformja. Bokros Lajos a reformok kritikus tömegéről beszél, amelyek egymást erősítve növelik a gazdaság és a társadalom működésének eredményességét. Az elmúlt 10–15 évben – és jelenleg is – ennél jóval kevesebbel kellett beérnünk. Már annak is örülnénk, ha az átalakítások zöme nem bukna el már a kezdet kezdetén a politikai rosszindulat és demagógia, valamint a gyatra végrehajtás egymást erősítő folyamataiban. Méltányolnánk, ha a többé-kevésbé befejezett reformok következtében csak 2–3 évig süllyedne a szolgáltatás színvonala, s utána, ha lassan is, de a felemelkedés útjára lépnénk.

A kérdés szerintem ma nem egyedül az, hogy milyen és mekkora a reformoknak az a kritikus tömege, amely a fejlődés élvonalába repít bennünket, hanem az, hogy van-e olyan terület, amelynek reformja a rendelkezésre álló szakértelemmel, kellő hozzáértéssel, kis költséggel, a politikai ellenzék és a társadalom óriási többségének támogatásával valósítható meg. Véleményem szerint ez a terület a vállalkozásokat és a lakosságot érintő adminisztratív terhek racionális csökkentése. Magyarország sajnos élen jár a vállalkozásokat terhelő adminisztratív terhek tekintetében, amelyek összege megközelíti GDP 7%-át. Ez több mint kétszerese a fejlett országok átlagának, és például 50–60%-kal magasabbak a cseh értéknél is. A Nemzetközi Valutaalap szerint a vállalkozások adminisztratív terheinek racionális leépítése révén az Európai Unióban 3%-kal nőhetne a munkatermelékenység és 7%-kal a GDP (Németh, 2005). Az adminisztráció időigénye is 2,5–3-szor nagyobb nálunk, mint a fejlett országokban. A „túlfejlett” bürokrácia a korrupció melegágya is. A Magyarországra települő multinacionális vállalatok a különféle pénzügyi kedvezményeken kívül elsősorban az engedélyezési és egyéb adminisztratív ügyekben kötik ki és veszik igénybe a kormány közvetlen segítségét. A hazai üzleti környezetben sajátosan él együtt az a kettősség, hogy vállalkozást egyablakos rendszerben és egy nap alatt be lehet jegyeztetni, ugyanakkor pedig egy már régóta működő telephelyen egy új vállalkozásnak újra meg kell kérnie, kivárnia és természetesen ki kell fizetnie a hatósági engedélyeket, ha ténylegesen is működni szeretne.

A különféle szakmai és érdekképviselői szervek folyamatosan követelik az adminisztratív terhek csökkentését, nemcsak általában, hanem konkrétan is. A vállalatoknál, a szakmai szervezeteknél és hatóságoknál is számos, szakterületét kiválóan ismerő szakember dolgozik, akik szakmai alapon képesek kompromisszumot kötni. Két évtizeddel ezelőtt Sárközy Tamás professzor vezetésével már végbement egy deregulációs folyamat, ezt kellene újra elkezdeni és az eddig még nem érintett hatósági szabályozásra is kiterjeszteni. Az adminisztratív terhek felére csökkenése esetén, éves szinten 800–900 milliárd forinttal csökkennének a vállalkozások költségei. Rengeteg idő szabadulna föl a gazdasági folyamatok elemzésére és tervezésére, a hatóságok számára az ellenőrzésre is. Világosabbá válnának a kritikus ellenőrzési pontok. Jelentősen erősödne a vállalkozói kedv, nőne országunk tökevonzó képessége, s nemcsak a multik, hanem a közepes méretű vállalkozások irányába is. A megreformált igazgatási feladatok alapján aztán föl kellene és lehetne építeni egy sokkal hatékonyabb – egyes elemeiben pedig kisebb méretű – politikai-közigazgatási intézményrendszert.

Irodalomjegyzék

- Bokros et. al.* (2009): A reformok kritikus tömege. Élet és Irodalom LIII. Évfolyam 4. szám, 2009. január 23.
- Németh Á. et. al.* (2005)? Mérjünk csapást a bürokráciára! www.pbkik.hu/index.php?=4104.
- Reformszövetség (2009): A Reformszövetség javaslatai – www.reformszovetseg.hu.
- A miniszterelnök (2009) Gyurcsány: Ez nem választási program ez valóság febr. 16-i beszéde [/index.hu/belfold/2009/02/16/gyurcsany](http://index.hu/belfold/2009/02/16/gyurcsany).